

Μεταξὺ τῆς Ἀπαμείας καὶ τῶν Γαλαταριῶν κεῖται τὸ μέγα χωρίον **ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ**. Εἰς αὐτὸν ἀπέβησαν οἱ κατακτηταὶ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν σταυροφόροι τῇ 23 ἰουνίου 1203, ὅτε ἤγουνμενεῖον, ἢ, τὸ καθ' ἡμᾶς, πρωτοπαπαδικίον (abbaye) ὀνομάζει εἰς τὴν Κουγκέσταν αὐτοῦ ὁ Ville Hardouin. Ἐπὶ τάφου τινὸς Γεωργίου υἱοῦ Ἰωσήφ καὶ Μαρίας ἐπιγραφῇ τοῦ 1686 κατ' οὐδὲν προάγει τὰς ἡμετέρας ἐρεῦνας· ἤδη γνωσκομεν ὅτι Παρθένιος Δ' ὁ Μογιλάλος (Χουμχούμης) σὺν τῇ συνόδῳ αὐτοῦ, κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1669, ὀνομάζει χωρίον τὸν Ἅγιον Στέφανον, ἀποσπῶν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς διοικήσεως τοῦ μητροπολίτου Δέρκων καὶ ὑποτάσσων τῇ κηδεμονίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κπόλεως. Ὑποθέτω ὅτι παρεθέριζον ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ καὶ τότε λογάδες τοῦ Γένους καὶ ἐπιφανεῖς ὁρθόδοξοι. Ἐν ἀρχῇ τῆς ΙΗ', εἰ οὐχὶ ἐν τέλει τῇ ΙΖ', εἶχεν ιδιόκτητον ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ μέγαρον ὁ δυστυχὴς ἡγεμὼν Βλαχίας Κωνσταντῖνος Μπασαράμ-σέπας Μπραγκοβάνος (Ὑψηλάντου Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν· σ. 294 καὶ 296).

Ἀγισματάκι

2.— Ἀγισματάκι· μικρὸ χωριὸ 50 οἰκογενειῶν. Τὸ 1884 εἶχε μικροσκοπικὸν σχολεῖον διὰ τὰ 25 παιδιά του, ὑπὸ ἓνα διδάσκαλον μαζὶ καὶ ψάλτην, ἀντὶ 22 Λ. Τ., εἰσπραττομένων ἀπὸ τὸ περίσσειμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου. Τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1879 ἡ Σχολικὴ Ἐφορεία μὲ ἔγγραφόν της διεκτραγωδοῦσε πρὸς τὸν Ἑλλ. Φιλολογ. Σύλλογον τῆς Κ)λεως τὴν κατάστασιν τοῦ ταμείου της, ἐπὶ τῇ ἀρρωγῇ πρὸς συντήρησιν τοῦ σχολείου, εἰς μάτην.

Οἱ κάτοικοί του, κατὰ τὴν ἀναταλάην τῶν πληθυσμῶν, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ἄλλοτε Ναλμπάνι καὶ τῆς ποταμοῦ Κούζανης, νῦν Μέρδικα, καὶ ὡς καὶ εἰς τὸ τέως Τεκελή, καὶ Σαρόν, εἰς ἀπόστασιν ὅρας ἀπὸ Θεσσαλονίκης, ΒΑ, ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς.

Ἅγιος Στέφανος

3.— Ἅγιος Στέφανος· ἀρχαία Φοινίκη· οἱ τοῦρκοι πρὶν τὸν ὀνόμαζαν «Ἀη Στέφανο» καὶ μετὰ τὸ 1922 τὸν μετωνόμασαν, πολὺν δι- καιολογημένα, Γεσίλκιοϊ=πράσινο χωριό. Ἐκτείνεται ΝΑ. τῆς Κ)λεως, εἰς ἀπόστασιν 10 χμ. ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κ)λεως—Μετρώων. Ὁ σταθμὸς του ἀπέχει ἀπὸ τὸ κυρίως χωριὸ περὶ τὰ 7' τῆς ὥρας.

Ἐπὶ βυζαντινῶν ἦτο κυνηγέσιον τῶν αὐτοκρατόρων.

Τὴν 23 Ἰουν. 1203 οἱ Σταυροφόροι τῆς Δ' Σταυροφορίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους του συνεζήτησαν τὰ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου, ὑπὸ τὸν Ἑρ- ρῖκον Λάνδολον, συμβουλευσάντα νὰ μὴ διασκορπισθοῦν πρὸς προνομήν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θράκης, ἀλλὰ νὰ προτιμήσουν τὰ νησιά (Πριγκη- πόνησα) (Ἀπομν. Βιλλαρδουίνου). Ὁ Δούκας, ἱστορῶν τὴν πορείαν τοῦ Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ πρὸς τὴν Κ)λιν (Μ. Δούκας, σ. 258) λέγει «ὁμοίως καὶ τὰ πρὸς τὴν Σηλυβρίαν κείμενα πυργία τοῦ Ἀγ. Στεφάνου σὺν πο- λέμῳ λαβῶν, πάντας τοὺς ἔνδον κατέσφαξεν». Οἱ παλαιοὶ λοιπὸν Ἀγιο- στεφανιώτες ἐπολέμησαν, ἀντέστησαν δηλαδή, καὶ ὅσοι ἐκρύβησαν κατὰ τὴν ἐπέλασιν τοῦ Πορθητοῦ εἰς τοὺς πύργους τῆς κώμης, κατεσφάγησαν.

M.I. 1936

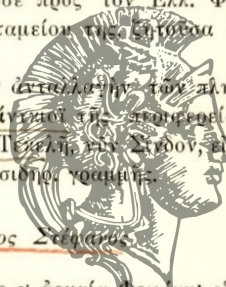
7.2.1936

v. 28

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Αθήνη· Τετάρτη
Γενναίου
Ἑπερχομένου

7.2.1939
v. 173

Κατὰ τὸν Schlumberger ("Ἀλωσις Κ)λεως, μετάφρ. Λάμπρου, 1914, σ. 49) καὶ ὁ Πύργος τοῦ Ἀγ. Στεφάνου ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον 1453 προσεβλήθη ἀπὸ τὰς τουρκικὰς προφυλακὰς τοῦ στρατηγοῦ Καρατζά βέη, βηλέριμπεη τῆς Ρούμελης, οἱ ἱππεῖς τοῦ ὁποῦ ἐλαφουργώγησαν τὴν κομόπολιν καὶ τὸν πύργον τῆς, ἀποκεφαλίσαντες πολλοὺς τῶν κατοίκων.

Κατὰ τὴν τρομερὰν καταιγίδα καὶ τὴν ἀκολουθήσασαν αὐθήμερον πλημμύραν τῆς 9 Σεπτ. 1563, ποὺ κατέκλυσε τὴν Κ)λιν καὶ τὰ προάστειά τῆς, συνέπεσε νὰ ἔχη ἐξέλθῃ χάριν κυνηγίου ὁ Σουλτὰν Σουλεϊμάν Α΄, ὁ μεγαλοπρεπής (1520—1566), μέχρις Ἀγ. Στεφάνου, ὅπου κατελήφθη ἀπὸ τὴν φοβερὰν λαίλαπα, διαρκέσασαν ἐπὶ 24 ὥρας. Τὰ νερὰ εἶχον κατακλύσει ὅλας τὰς πεδιάδας τῆς Προποντίδος. Καὶ ὁ Σουλτάνος μόλις ἐσώθη, καταφυγὼν εἰς τὰ ἐν Ἀγ. Στεφάνῳ ἀνάκτορα τοῦ Ἰσκενδέρ¹⁾ τσελεπή, διοικητοῦ τοῦ Ἐρλάου (Erlau ἢ Ἐγερ), στρατάρχου κατὰ τὸν πόλεμον τῶν τούρκων ἐναντίον τῆς Μολδαβίας καὶ Πολωνίας, 1617 καὶ νικητοῦ τὸ 1620. Ἡ κόμη, καθὼς καὶ ἄλλαι ἐκτάσεις, ἔξω τῶν τειχῶν, ἀπετέλουν τιμᾶριον τοῦ Ἰσκενδέρ, ἐνῶ περὶ τὸν χρόνον τὰς ὀλίγον βορειοανατολικώτερον γαίας ἐξουσίαζεν ὁ πατριάρχης καὶ τρεῖς πρωθυπουργεῦσας Σιαοὺς πασσάς, 1571.

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα ἀναφέρονται διὰ τὸ χωρίον, ὅτι ἐπὶ πατριάρχου Κωνσταντίνου Α΄ Λοβτσίου, τὸν Ἰαν. 1639 διατέλει ὁ πατριάρχης πατριαρχικὸν (Σάβας Μεσ. Π. Βλ. τοῦ Γ. Βασιλείου, 1872, σ. 567) ἐπὶ μητροπόλιν Δέρκων ἀγνώστου ἀσφατοῦ, κατέσπον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ μητρόπολις εἶχεν ἀτονίσει. Τὸν Ἰαν. τοῦ 1655, κατ' Ἀριστάρχην²⁾, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Ἀθανασίου Α΄, καὶ πρὸ τῆς ἀναδείξεως ὡς τοιοῦτου τοῦ Ἀθανασίου Β΄, ἐξεδόθη Τόμος Συνοδικός, ἐπὶ πατρ. Ἰωαννικίου Β΄, ρυθμίζων τὰ τῆς Δέρκων κατ' αὐτὸν «ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ)λεως τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας ἡρημώθησαν καὶ ἐξέλιπεν αὕτη ὡς ἐπαρχία ἐκκλησιαστική, τὰ δὲ χωρία τῆς ἔγιναν Χάσια Πατριαρχικά, ἡ Ἐκκλησία προνοοῦσα περὶ αὐτῆς, τὴν ἀποκαθιστᾷ εἰς Μητρόπολιν, τῇ ἐπιστρέφει τὰ ὀνομασθέντα Χάσια ἀντὶ χαρατζίου 40 φλωρίων καὶ τῶν ἐκάστοτε ζητιῶν», προσθέτουσα εἰς τὴν δυνάμιν τῆς καὶ τὰ χωρία Θεραπεῖα καὶ Μπουγιούκ-Λερέ. (Σάβας αὐτόθι, σ. 590). Κατὰ Ἰαν. 1659 ὁ πατριάρχης Παρθένιος Δ΄, ἀπέσπασε καὶ πάλιν τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον ὑπεχρεώθη νὰ πληρώνῃ λόγῳ ὑποταγῆς εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἐτη-

1) Σ κ. Β υ ζ α ν τ. Κ. Π. τ. Α΄, σ. 319—320.—Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἱστορ. Ὁθωμ. Αὐτοκρατορίας, 1894, σ. 379.

2) Ἀ ρ ι σ τ ᾶ ρ χ η, Δέρκοι, σ. 9. Ὁ Ε. Σιδερίδης δέχεται ὅτι ὁ Ἀγ. Στέφανος προσηρητήθη εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ 1675 ἐπὶ πατριάρχου Διονυσίου Δ΄, ἀπαρπέντων εἰς Πατριαρχ. Πίνακας Γεδεών, σ. 597.

σίως 10 κιλά κριθῆς καὶ δέκα καντάρια ἀχύρου. Τὸν Μάϊον τοῦ 1660 σιγίλλιον Παρθενίου Δ' κανονίζει τὰ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ χωρίου Φλωρί, τοῦ ἀφιερωθέντος ὑπὸ τοῦ κυρίτη Χρυσογόνου, κατοίκου πλουσίου τοῦ Ἀγ. Στεφάνου. Τέλος ὁ πατριάρχης Διονύσιος Δ' ὁ Μουσέλιμης (Σάβας Μ. Β. τ. Γ' σ. 599), 1672 - 73, παρεχώρησε τὸν Ἅγιον Στέφανον εἰς τὴν Μητρόπολιν Δέρκων καὶ ἐπεκύρωσε τὴν πρᾶξιν ὁ πατριάρχης Ἰάκωβος, μετὰ δεκαετίαν, ἂν καὶ τὸ χωρίον ἐπλήρωνεν ὡς ἁγιοταφισκὸν 25 γρ. ἔτησίως, ἥτοι 100 γρ. φρ., ἐπομένως ἡ ὑποταγή του εἰς τὴν Δέρκων ἦτο ἀμφισβητήσιμος. Ὅριστικῶς τὸ προσήρησε Καλλίνικος ὁ Β' τὸ 1699.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17 αἰ. κτηματίας καὶ κάτοικος τοῦ Ἀγ. Στεφάνου ἀναφέρεται καὶ ὁ πανίσχυρος τέως ἡγεμὼν τῆς Οὐγγροβλαχίας (1688-1714), αὐθέντης Κωνσταντῖνος Βρανκοβάν Βασαράβας, ὁ ὁποῖος νικηθεὶς παρὰ τὸν Προῦθον, ὠδηγήθη αἰχμάλωτος εἰς Κ)λιν, ὅπου καὶ ἐφονεύθη τὸ 1714.

Ὁ Κομν. Ὑψηλάντης διηγείται τὴν ἐξ ἑκείνης τραγικὴν τύχην του: «Εἰς τὴν κακὴν ὑπόληψιν ὅπου εἶχαν οἱ τούτοις τὸν Πραγκοβάνον διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς πίστιν, ὑποπτευθέντες αὐτὸν ἀσπμαχὸν τοῦ Πέτρου (τῆς Ρωσίας) προστεθεῖσα καὶ ἡ προσδοκία τὸν ἀντιπάλον του Καντακουζηνῶν, ἐνπεσὴν διὰ τὰς ἡ μάχαις εἶσαν, καὶ γίνεται ἡ κερὶ τὴν Βλαχίαν ἀντ' αὐτοῦ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Στέφανος ὁ Β' ὁ Καντακουζηνός. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὴν Πόλιν ὁ Πραγκοβάνος, ἀφ' οὗ ἐκτελέσθη Βλαχίας ἔτη ὀλόκληρα 25 καὶ μῆνας ἑξ ἀδιακόπως, ἐκάθησεν εἰς αἰσαίτια του τὰ εἰς τὸν Ἅγιον Στέφανον. Ὑπέρπλουτος ὢν εὗρε τὸν τρόπον νὰ οἰκαιοποιηθῇ καὶ τὸν Ἐπίτροπον καὶ ἄλλους πολλοὺς προὔχοντας τῆς Οὐμ. βασιλείας. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Στέφανος βοεβόδας καὶ οἱ λοιποὶ Καντακουζηνοί, ὑποπτευθέντες τὸ νὰ μὴν αὐθεντεύσῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Βλαχίαν, ἐδρόντες εἰς τὰ ἔγγραφα του τὸ δῖπλωμα τοῦ καίσαρος, δι' οὗ τὸν ἔκαμινε πρίγκιπα τοῦ ἱμπερίου (τοῦτο ἦν κεκρυμμένον μυστικὰ εἰς ἓν σενδοῦκι φυλαττόμενον εἰς τὸ μοταστήριον τῆς Κόλτζας) τὸ ἔστειλαν εἰς τὸν σουλτὰν Ἀχμέτην». (Τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν, σ. 294). Καὶ συνεχίζει ὁ Κομ. Ὑψηλάντης:

«Λαβὼν ὁ σουλτὰν Ἀχμέτης τὸ καίσαρικόν δῖπλωμα ἀποφασίζει τὸν θάνατον τοῦ Πραγκοβάνου... φονεύονται πρῶτον οἱ ἑξ υἱοὶ του, ἔπ' ὅψει τοῦ Πραγκοβάνου, εἴτα φονεύει καὶ τὸν Πραγκοβάνον· τοὺς εἶχαν τυραννήσει· πρῶτον δὲ εἰς τὸν φοῦρνον τοῦ ποσταντζήπασῃ διὰ νὰ μαρτυρήσουν τοὺς θησανερούς των· εἴτα ἔπνιξαν καὶ τὴν δόμναν του (Ἐλένην, κόρην Καντακουζηνοῦ). Ἀπασα ἡ Πόλις ἤβηδον καὶ κάθε φυλὴ τῶν κατοικητῶν τῆς ἔφριξε καὶ ἐλυπήθη. Ἐγγονος του τις ἑξ υἱοῦ γαλακτοτροφῶν ἔφυγε τὸν θάνατον μὲ τὸ νὰ ἐκρύβῃ ἀπὸ τὴν βυζάστραν του, ὅταν ἦλθαν οἱ τοῦρκοι καὶ τοὺς ἐσήκωσαν ἀπὸ τὴν κατοικίαν τους

τὴν εἰς τὸν Ἅγιον Στέφανον». (Πατριαρχεῖα Κοσμά τοῦ Γ' τοῦ πρώην Ἀλεξανδρείας, Τὰ μετὰ τὴν Ἀλ. σ. 296).

Τὴν 15 Σεπτ. 1806 ὁ Σατωμπριάν¹⁾ σημειώνει εἰς τὸ Ὀδοιπορικόν του «..... ὥστε τὴν ἐπαύριον περὶ τὸν ὄρθρον εὐρέθημεν ἀντικρὺ τοῦ λιμένος τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, ἐγγὺς τῆς Εὐρωπαϊκῆς παραλίας»· ὁ ἔνδοξος συγγραφεὺς προσερχόμενος ἀπὸ τὸ Μιχαλήτσι τῆς Μ. Ἀσίας, ἔπλεε μὲ καῖκι πρὸς τὴν Κ)λιν.

Οἱ μόνιμοι κάτοικοί του, πάντοτε σχεδὸν ἦσαν μόνον Ἕλληνες, ἐπὶ Βυζαντινῶν κολλῆγοι, ἀμπελουργοὶ καὶ περισσότεροι ψαράδες· κατὰ τὸν 11^{ον} καὶ 12^{ον} αἰῶνα ὑπῆρχαν καὶ πολλοὶ περιβολάρηδες, πὺν συνετήρουν τὰ περιβόλια καὶ ἀνθοκήπια τῶν πλουσίων, ιδίως Χίων, καὶ 10—12 οἰκογένειαι ἀρμενίων καὶ καθολικῶν· μία δὲ μόνη τουρκικὴ, τοῦ Μεμέτ Ἀγᾶ, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κήπου τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο τὸ ἅγισμα τῆς Ἀγ. Φωτεινῆς, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη παλαιότερον ὑπὸ τῆς φερωνύμου Ἀδελφότητος φαρμακεῖον καὶ ὑπερῶν, παρέχον δωρεὰν τὰ φάρμακα εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ τὸ πρῶτον παρθεναγωγεῖον τῆς κοινότητος, περὶ τὸ 1878.

Τὸ ὄνομά του τὸ χωρίον ὁφείλεται εἰς τὸν παλαιότατον ναὸν τοῦ ἀφιειρωμένου εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Στεφάνου, τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν παράδοσιν, εἶχε μεταφερθεῖ ἐδῶ τὸ λείψανον ἐκ Ρωσίας· εὐρίσκεται ἀπὸ τὸν Δ' αἰῶνα τὴν 27 Δεχ. μὲ θυσιάαν ζώων²⁾· τὰ σπλάγια τῶν ὁποίων μοιράζονται εἰς τοὺς κατοίκους. Ἡ ἀρχαία ἐκκλησία τοῦ χωρίου ἦτο ἡμικύβητος καὶ κατεκαθισμένη διὸ κατεσφραγίσθη τὸ 1844 καὶ ἐπανεκτίσθη ἐκ θεμελίων εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν τὸ 1845, μὲ συνδρομὴν τοῦ ἀρμενίου προκρίτου καὶ βαθυπλοῦτου Βογὸς Λαδιάν³⁾, βοηθούντων καὶ τῶν κατοίκων, καθὼς καὶ τῶν παραθεριστῶν· ἐγκαινιάσθη ὁ ναὸς ἀπὸ τὸν Οἰκ. Πατριαρχὴν Μελέτιον, 9 Σεπτ. 1845, κατὰ τὴν ὑπέρθυρόν του ἐπιγραφὴν.

Διὰ τὸν πρόκριτον αὐτὸν διηγοῦντο οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀρτίν, Ἀγκὸπ καὶ Ἀρακέλ, καθὼς καὶ ἡ γαλλομαθεστάτη ἀδελφή των, ἡ ὡραία Νεκτάρ, ὅτι

1) Chateaubriand (1768—1848) Itinéraire de Paris à Jérusalem, 1811, μετάφρ. Ἑμμ. Ροῖδου, 1860, τόμ. Β', σ. 137.

2) Τὰ προσφερόμενα ἀπὸ τοὺς γύρω ποιμένας καὶ τοιφλικούχους, τούρκους καὶ Ἕλληνας ζῶα: μοσχάρια, ἀγελάδες, πρόβατα, 10—20 πολλάκις, προσάγονται πρὸ τῆς ὡραίας πύλης τοῦ ναοῦ καταστόλιστα μὲ τρεῖς, πλουσίους γιόγκους καὶ βαρυσκωμένα κέρατα καὶ ἀφοῦ εὐλογηθοῦν, ἀπὸ τὸν ἱερέα, ἐνδεδυμένον τὰ ἄμφια, μεταφέρονται καὶ θυσιάζονται πρὸ τοῦ λαοῦ, κατὰ παλαιὸν λειψανον εἰδωλολατρικῆς θυσίας. Μὲ τὸ αἷμά των ἀλείφουν τὸ πρόσωπον καὶ τὰ χέρια των· γιὰ νὰ μὴ παθαίνουν ξεπαγιάσματα». Ἡ κοινότης ἐτοιμάζει καὶ κόλλυβα.

3) Ὁ υἱὸς τοῦ Artin effendi Dadian τὸ 1871 ἀπειτέλει μέλος ἐπίλεκτον τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κ)λεως, ἑλληνομαθὴς ὡς καὶ ὁ πατὴρ του.

ὁ πατὴρ των ὤφειλε τὸν πλουτισμόν του, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ κατόρθωμά του, κατὰ τὸν σχετικὸν κυβερνητικὸν διαγωνισμόν, νὰ προτιμηθῇ ἢ πυρρίτις τῆς κατασκευῆς του καὶ νὰ διορισθῇ διευθυντὴς τοῦ Πυριτιδοποιείου Μακροχωρίου καί, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ποιητικὴν φύσιν τοῦ σουλτάν Μετζίτ. Ὁ φιλελεύθερος αὐτὸς μεταρρυθμιστὴς τῆς Τουρκίας, ἐπισκεφθεὶς κάποτε τὸν Βογὸζ ἔφ. Λαδιάν Μπαρουτσήμασσην εἰς τὸ μαρμάρινον μέγαρόν του τοῦ Ἀγ. Στεφάνου — κείμενον ὀπισθεν τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ, — ἀνέβη εἰς τὸ δώμά του καὶ ἀφοῦ ἀπεθαύμασε τὴν ἀπερίγραπτη καλλονὴ τῆς θρακικῆς πεδιάδος, ποὺ ἠπλώνετο ἀπέραντη ἐμπρὸς του, ἐκάλεσε τὸν οἰκοδεσπότην καὶ τοῦ εἶπε: «Βογὸζ, πόσο βλέπει τὸ μάτι σου;» Ὁ Βογὸζ δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ καθορίσῃ, ὁ ὀρίζων ἦτο ἀπέραντος. Τότε ὁ σουλτάνος τοῦ λέγει: «Ὅσο λοιπὸν βλέπει τὸ μάτι σου, πέρα ὡς πέρα, ὅλα νὰ ἦναι δικὰ σου». Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πράγματι ὁ Λαδιάν καὶ οἱ υἱοὶ του ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι γαιοκτῆμονες τῆς ἐριβώλακος καὶ ἱπποτρόφου Θράκης τοῦ 19ου αἰῶνος.

Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον 1877-78, ἐδῶ ἔστησε τὴν ἔδραν του τὸ Γενικὸν Ρωσικὸν Ἐπιτελεῖον.

Τὸ 1877 ἡ κοινότης ἐξέδωκε αἰετὶν χωρίων «ἀντικαταστατικῶν» νομισμάτων ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Ἐκκλησία Ἀγ. Στεφάνου» 1) Καλὸν διὰ 5 παραδες μετὰ τὴν σφραγίδα τοῦ ναοῦ 2) Καλὸν διὰ 10 παραδες, μετὰ σφραγίδας τῆς ἑλλ. κοινότητος, τῆς Ἀρμενικῆς ἐκκλησίας 3) καὶ τουρκικῆς, εἰς χρώμα ἀνοιχτὸν καὶ διὰ τὰ ἑλκυστικὰ ἐκατέρωθεν τῆς ἐπιγραφῆς εἰκονίζονται δύο δένδρα χρωμάτων κακάμιον 3) Καλὸν διὰ 20 παραδες, χρώματος λιλά, καὶ 4) ἐπιγραφὴ Ἀρμενικὴ καὶ τουρκικὴ, κάτωθεν μόνον ἑλληνιστὶ «ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ», Καλὸν διὰ 40 παραδες χρῆσις αὐτοῦ ἐγένετο εἰς τὴν Ἀρμενικὴν ἐκκλησίαν.

Τὸ 1845 ὁ Ἀγ. Στέφανος διετῆρει σχολεῖον. Ἀπὸ τοῦ 1856 τὴν ἐπιμέλειαν τῶν κοινοτικῶν του εἶχον ἀναλάβει οἱ ὁμογενεῖς ἔμποροι παρθερισταὶ προτείναντες ὅμως τὸ 1876 τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο τότε λειτουργούντων σχολείων καὶ διαφωνήσαντες εἰς αὐτὸ πρὸς τοὺς ἐγχωρίους, παρητήθησαν. Πρόεδρος τότε διετέλει ὁ πολὺς Ἀλ. Πασπάτης, κάτοικος τοῦ χωρίου, ὁ ὁποῖος τὸ ἀποκαλεῖ «πενιχρὰν κόμην» (Θρακ. προάστεια τοῦ Βυζαντίου, περ. Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. Κ)λεως, τόμ. ΙΑ', σ. 33—42), μνηστῆρς δὲ ὁ Ν. Αὐγερινός.

Ἐκτοτε ἀνέλαβον τὰ κοινοτικὰ οἱ ἐντόπιοι, διοικούμενοι ἀπὸ δωδεκαμελῆ δημογεροντίαν, τὴν Δ ω δ ε κ α δ α, τῆς ὁποίας σοφώτατον ἰσό-

1) Ἀρμενικὴ ἐκκλησία ἐκτίσθη τὸ 1826, ἐπανακτισθεῖσα τὸ 1843. Καθολικὴ τὸ 1880.

βιον μέλος ἀναφέρεται ὁ Νταῖ Κομιανός, ἀγρόματος ψαρᾶς, πρόεδρος τοῦ ἐσναφίου του καὶ τῆς κοινότητος πολλὰκις, ποὺ ἐκαλεῖτο ἐπιμόνως εἰς τὰς συνεδριάσεις, ἑκατοντούτης πλέον, τὸ 1888, διὰ τὴν ἀκαταμάχητον εὐθυκρισίαν του.

Καὶ πρὸ τοῦ 1880 ἐκ τῶν μονίμων κατοίκων του διεκρίνοντο ὁ φαρμακοποιὸς Μαυρομάτης, ἐκτελῶν καὶ χρῆνιαιτροῦ, ὁ παπὰ Καββαδίας καὶ ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Νικόλαος Βιθυνὸς μετὰ τὰς δύο λογίας θυγατέρας του, Λουκίαν καὶ Εὐφημίαν, ἡ οἰκογένεια Φαμπιάτου κ. ἄ.

Διὰ τὸ κλίμα, τὰ θαλάσσια λουτρά, τὰ ἐκλεκτὰ ψάρια καὶ τὸ ἀφθονώτατον κυνήγι, εἰς τὸ χωρίον συνέρρεον παραθερισταὶ μεγαλέμποροι καὶ τραπεζίται, ἀρκοῦμενοι πρὸ τοῦ Δεκ. 1870, εἰς τὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν τοῦ χωρίου μετὰ τὴν Κλιν' τὸ ἀτμόπλοιον ἤρχετο δὲς, ἀφ' ἐσπέρας, κομίζον τοὺς ἐπιστρέφοντας καὶ ἀνεχώρει τὸ πρωῒ, ἀποκομίζον τοὺς ἀναχωροῦντας, χωρὶς ποτὲ νὰ εἶναι γνωστὴ ἡ ὥρα τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὴν Γέφυραν τοῦ Γαλατᾶ, ἰδίως τὸν χειμῶνα. Ἐφ' ὃ εὐρύτατα ἐκυκλοφόρει τὸ τετράστιχον,

Τὸ βαπόρι καὶ βόττα
στῆς Χατζηγεωργίου τὴν πόρτα·
ἔβασε τὸ γαλιμαῖο
στῆς Κατίνης τὸ ποδάρι,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

σκαρίφημα τοῦ τότε παραθεριστοῦ Σκαρῆκη Ἰωαννίδου· ἦτο δὲ ἡ Κατίνω αὐτὴ ἡ κόρη τῆς Χατζηγεωργίου, ἡ ὁποία ὑπεγράφετο «Κατινὴ Μακρομαλλοῦσα τοῦ ποτὲ Δημητριάδου».

Τοὺς δὲ ἐλώδεις πυρετοὺς, ποὺ δὲν ἔλειπαν ἀπὸ τὸν Ἀγ. Στέφανον, ὅπως καὶ ἀπὸ τὸ παρακαίμενόν του Μακροχώρι, ἡ λαϊκὴ μουσα περισώζει εἰς τὴν κατάραν τῆς:

Ἄν ἴσως καὶ δὲν μ' ἀγαπᾶς,
Καὶ δὲν μὲ κάμεις ταίρι,
Παραξυμὸς νὰ σὲ βαστᾷ
Χειμῶνα καλοκαίρι.

Μεταξὺ τῶν τακτικῶν παραθεριστῶν, ποὺ εἶχον ἰδιοκτητοὺς ἐπαύλεις εἰς τὸ χωρίον, Χίων ἰδίως, ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Τουμπίνης Ράλλη, κατέχοντες τὴν θαυμασιωτέραν ἐπαύλιν, ὁ Π. Σκυλίτσης, Ἄντ. Κορωνιός, Ν. Ζ. Καλβοκορέσης, Κούπας, Γ. Τζολοῦ, Γ. Σταύρου, Α. Κοκκώνης, Ε. Εὐγενίδης, Ι. Ποταμιάνος, Α. Ταμβάκος, Περσινάκης, Κλαβάννης, Θ. Τζούνης, Α. Πρώτος, Γ. Χρυσοβελώνης, Σαλάχας, Σνάιδερ καὶ τὸ 1910 ὁ ἑλλήν ὑποπρόξενος Ἰ. Μεσσαλᾶς.

Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐκεῖ τοῦ Γρηγορίου Καρύδη¹⁾, περὶ τὸ 1880, τὸ χωρίον ἔλαβε νέαν ζωὴν· ἐπισκευάσθη ἡ προκυμαία τοῦ λιμένος, συνετελέσθη ἡ ὕδρευσις, ἐπανειλημμένως διωργανώθησαν λεμβοδρομιαί, καὶ ζωολογικὸς κήπος συνετρεῖτο ἀπὸ τὸν ἴδιον, ἐντὸς τῆς παραθαλασσίας αὐλῆς τοῦ οἴκου του.

Ἐπὶ τῆς παραλλῆλης τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τοῦ 1880 ὑπῆρχον τὰ μοναστήρια τῶν καθολικῶν ιερέων καὶ καλογραιῶν, ἔρημον δὲ καὶ «στοιχειωμένον» ἔθεωρεῖτο τὸ ὑψηλὸν δίπλατον σπίτι, ἐντὸς τοῦ ὁποίου υπεγράφη ἡ Ῥωσοτουρκικὴ Συνθήκη²⁾ τοῦ Ἀγ. Στεφάνου (3|3 1878). Τὸ 1908 ἰδρύνθη ἐνταῦθα³⁾ Σχολὴ Ῥωσικῆ Ἱερατικῆ, ὑπὸ τὴν δ)σιν τοῦ πατρὸς Βαρσαμόφσκη, μὲ 32 ρσσοφορεθέντα ἐλλήνόπαιδα, ἡλικίας 15 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἔχουσα 6 διδασκάλους ρώσους, ἡ ἴδρυσις τῆς ὁποίας, ὅπως καὶ τὸ ρωσ. ἡμιγυμνάσιον Τσανάκτας, ἐξῆψαν τοὺς κοινότητας καὶ προεκάλεσαν τὴν ἐξέγερσιν τῶν κατὰ τοῦ μητροπολίτου Καλλινίκου τὸ 1908 καὶ 1911.

Εἰς τὴν ἐκθεσιν Μαΐου 1878 τοῦ Ἑλλ.-Φιλολογικοῦ Συνλόγου⁴⁾ ἀναφέρεται ὅτι τὸ χωρίον εἶχε τότε 70 οἰκονομίας ἑλληνικάς, τὰς πλείστας ἀπορωτάτας· σχολεῖα δὺο: ἐν τῶν ἀπορωτῶν εἰς δὺο τμήματα, δημοτικὸν καὶ ἑλληνικὸν μὲ 50 παιδιὰ, τῶν τὰ 2/3 ἀπορωτάτα· ἐδιδάσκοντο,

Ο Γ. Ο. Κ. ή Χρυσόμας (Σάρδεις Μιναρσίας, αδελφὸς τῶν ἀνακτόρων ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τὸν πρῶτον βασιλεῶν, γηγόμενος τῇ Μονῇ Φαειρομένης τῆς Σαλαμῖνος κατὰ τὸ 1864, καὶ εἰτα δημοσιογράφος εἰς τὴν Κ. Π. Ἐγκυκλοπαίδειαν εἰς τὸν Ἀγ. Στέφανον ἀπὸ τοῦ 1880—1911, ἔπειτα εἰς τὸν Πάριον καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ἐν Ἀθήναις εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Ἐφηρ», ἐπιχορηγούμενος ἀπὸ τοῦ Κράτους, μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐν Κ. Π. ἀπὸ τοῦ 1882 συνεξέδιδε μετὰ τοῦ Στ. Βουτυρά τὸν «Νεολόγος» ἐπὶ 1½ περίπτου ἔτος, διατελέσας καὶ προεξοφλητὴς δημοσίων μισθῶν· αὐτὸς ἐοικέναις τοῦ 1901 τὴν ἐκδοσὴν τῆς ἐφημ. «Βυζαντίς», τὴν ὅποιαν ἀπὸ τοῦ 1854 ἐξέδιδεν ὁ Δ. Ξένης μέχρι καὶ πέραν τοῦ 1902 («Φάρος Ἀνατολῆς» ἔτος Β': σ. 457, ἔνθα καὶ ἡ εἰκὼν του). Τὸ 1906—1908 συνεξέδιδε μετὰ τοῦ Γ. Οἰκονομίδου τὴν «Πρωϊαν». Τὸν ἐξακατήχησεν ὁ σφοδρὸς ἀντιναυακεμισμὸς του καὶ ἡ κατὰ τὸν καθολικὸν ἱερώον συνεχὴς πολεμικὴ του. Ἐν Ἀθήναις τοῦ 1912 ἔγραψεν εἰς τὴν «Ἀληθειαν» τοῦ Τσουκαλά ἐπὶ τοῦ Μοναστηριακοῦ ζητήματος.

2) Τὰ ἄρθρα 6 καὶ 7 τῆς Συνθ. τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, δημιουργοῦντα μεγάλην Βουλγαρίαν μὲ καταφανῆ ἀδικίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, προσκάλεσαν, μεταξύ ἄλλων, τὴν κοινὴν συνέλευσιν τῶν Ἑλλ. Συλλόγων, Φιλολογικοῦ Κλῆρου, Θρακικοῦ, Ἡπειρωτικοῦ, Θεσσαλικοῦ καὶ τῆς Μακεδονιζῆς Ἀδελφότητος, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ι. Ἀριστοκλέους, ἡ ὁποία, μετὰ μακρανὰ συζητήσιν, ἐπέκρινε κοινὸν ὑπόμνημα «διὰ τὴν ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης προάσπισιν τῶν ἐν τῇ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἐθνικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ». Συντάσσεται τοῦ ἡσάν ὁ Ἡρακλῆς Βασιάδης, Ὁδ. Ἰάλεμος καὶ Στ. Βουτυράς. Ἐπεδόθη δὲ εἰς τοὺς ἐν Κλῆει πρεσβευτὰς τῶν Μ. Δυνάμεων.

3) Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρμενίου ἱατροῦ Νουμπάρ.

4) Περιοδ., Ἑλλ. Φ. Συλλ. Κ]λεως, τόμ. ΙΒ', σ. 65 καὶ 66.

τοῦ δημοτικοῦ ἀλληλοδιδασκατικῶς κατὰ τὸν ὁδηγὸν Κοκκῶνη, ἀνάγνωσις, γραφήν καὶ ἀριθμῆσιν, τὰ δὲ τοῦ διταξίου ἐλληνικοῦ, εἰς μὲν τὴν α' τάξιν τὸν πρὸς Εὐτρόπιον λόγον τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς δὲ τὴν β', τὸν κατ' Ἐρατοσθένους τοῦ Λυσίου. Καὶ παρθεναγωγεῖον (τὸ ἄνωθεν τοῦ ἀγίου-σματος τῆς Ἀγ. Φωτεινῆς) εἰς 3 τμήματα: νηπιακόν, δημοτικόν καὶ μο-νοτάξιον ἐλληνικόν με 40 κοράσια, εἰς τὰ δύο κατώτερα τμήματα διδα-σκόμενα ἀλληλοδιδασκατικῶς, εἰς δὲ τὸ ἐλληνικόν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἀρρενα-γωγεῖον. Δαπάναι σχολεῖων εἶχον 11200 γρόσια καὶ πόρους: τὰ ἐνοίκια δύο καταστημάτων καὶ μιᾶς οἰκίας, καθὼς καὶ τὰ τοῦ δίσκου τῆς Ἐκ-κλησίας, καὶ τὰς εἰσφορὰς τῶν παραθεριστῶν.

Τὸ 1884 ὁ Καλέμης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ προάσπειον ἔχει 80 οἰκογενεῖας ὀρθοδόξων, ἀρρεναγωγεῖον μὲ 70 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον, διδάσκοντα καὶ τὴν γαλλικὴν, μὲ πόρους τὰς συνδρομὰς τῶν παραθεριζόντων εὐπόρων ὁμογενῶν· καὶ παρθεναγωγεῖον μὲ 54 κορίτσια ὑπὸ μίαν διδασκάλισσαν, ἐπιχορηγοῦμενον ἀπὸ τὴν πλουσίαν Λοξάνδραν Περσινάκη, τὸ γένος Σκυλίτση, με Δ.Τ. 72, ἔξω καλεῖται καὶ «Λοξάνδρειον». Εἰς αὐτὸ τὰ κορίτσια ἐφοίταν ἀπὸ τὴν ὁδοῦ Τεχνικῆς ἐτησίαν σχολικὴν δαπάνην τὸ χωρίον διέθετε Α. Τ. 190.

Τὸ ἀπορροαγωγεῖον κατὰ καιρὸς ἀναμύτηται πρὸ τοῦ 1880 ὁ Νικόλ. Βιδυνός, ἑταῖρος τῆς Μεγ. Ῥωμ. ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδευτικῆς Νητροφ. μετὰ τὸ 1880 οἱ Κ. καὶ Ι. Ἰωαννίδης, Π. Δαλαβέρας ἀπὸ τὰ Ἐξ Μάρμαρα καὶ Δημ. Νικηφορίδης. Κατὰ τὸ 1935 – 37 διευθυντὴς καὶ υπεύθυνος τῶν σχολῶν εἶναι ὁ Περιχλὺς Κοντοπούλος, ἰδρυτὴς δὲ τῶν σχολῶν ὑπὸ τῆς τοῦκ. Κυβερνήσεως θεωρεῖται ὁ Ἰορδ. Σκενδρόγλου.

Παλαιά διδασκάλισσα τοῦ παρθενιαγωγείου ἀναφέρεται ἡ Κα' Ἀθηνᾶ, ἀγνώστου ἐπωνύμου 1880–90 (ὥς κὼρη ἱερῶς Καββαδία). Τὴν διεδέχθη ἔπειτα δι' ἐν ἑτος ἡ ζαπὶς Θάλεια Φλωρᾶ, νῦν διαπρεπὴς ζωγράφος, ἡ Μαρία Παπαδοπούλου, ζαπὶς τοῦ 1910 ἡ ἀρχιγενεὶς Αἰζ. Σταματιάδου, αἱ Ἀλεξάνδρα Ξανθολεοντίδου, Αἰζ. Ἀποστολίδου, Ἑλένη Πανυλίδου. Κατὰ τοῦ 1936–37–38 διευθύνει ἡ Ἄννα Παπαδοπούλου.

Σήμερον, κατά την απογραφὴν 20|10|1935 ὁ "Αγ. Στέφανος ἀριθ-
μεῖ 130 σπίτια ὀρθοδόξων, 100 ἀρμενικά, 100 καθολικά καὶ 30 μόνον
τούρκων· ἤδη οἱ τελευταῖοι πλεονάζουν. Οἱ παλαιοὶ ἐντόπιοι κατὰ τὸ
πλεῖστον μετηνάστευσαν εἰς Ἑλλάδα.

Ἐξ αὐτῶν ἀπομένουν ἡ παλαιὰ ἐκείνη σπιτοδιδασκάλισσα τοῦ 1881, Εὐτέρπη Κων. Βουτσᾶ, θνεψιά τοῦ ἱερομονάχου Ἀρσενίου¹⁾ καὶ ἡ πρεσβυτέρα κόρη τοῦ Ν. Αὐγερινοῦ Λόμνα, σύζυγος Νικ. Μαυρογένους, ἐγ-
 ροντο τὸ ἐμπόριον ἐν τῇ Μοδούχων. *Εὐτέρπη Κων. Βουτσᾶ* *Νικ. Μαυρογένους*
 πέθανον τὸ 1910 καὶ τὸ 1911 ἀντιστοίχως. *Εὐτέρπη Κων. Βουτσᾶ* *Νικ. Μαυρογένους*

1) Οἰκονόμου τοῦ ναοῦ Βλαχερνῶν!